

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ВИЗНАННЯ ДІЯНЬ КРИМІНАЛЬНИМИ ПРОСТУПКАМИ

Відповідно до ч. 2 ст. 12 КК України кримінальним проступком є передбачене цим Кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання не пов'язане з позбавленням волі.

Поділ кримінальних правопорушень в останній редакції ст. 12 КК на кримінальні проступки та злочини зберігає в Кодексі поняття «злочин», але надає йому звужений зміст, оскільки цим поняттям охоплюються лише ті діяння, за вчинення яких у санкціях статей Особливої частини КК передбачається покарання у виді позбавлення волі або штрафу у розмірі більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Також слід зауважити, що хоча кримінальні проступки та злочини представлені у законодавчих новелах як складові частини єдиної категорії «кримінальне правопорушення», вони все ж відрізняються один від одного за відомими критеріями. Перш за все – за ступенем суспільної небезпечності та пов'язаною з цим караністю. Відрізняються вони певним чином і за об'єктом посягання, оскільки важко уявити собі кримінальний проступок, який посягає на основи національної безпеки України, життя людини, чи вчиняється з терористичною спрямованістю. Вочевидь тому Розділ I Особливої частини КК України має назву «Злочини проти основ національної безпеки України». Всі інші розділи Особливої частини починаються зі слів «Кримінальні правопорушення....», тобто зрозуміло, що в тих розділах повинні міститися як склади злочинів, так і склади кримінальних проступків.

Однак Особлива частина КК України містить ще один розділ, який не передбачає жодного складу кримінального проступку. Це Розділ XVI «Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку». Тому для приведення назви цього розділу у відповідність з його змістом необхідно або назву розділу починати зі слів «Злочини у сфері», або якусь частину передбачених тут кримінальних правопорушень визначити як кримінальні проступки. Зокрема, для другого варіанта є такі підстави.

Низка складів злочинів цього розділу передбачають санкції, які містять в альтернативному порядку тільки такі види покарань, що не пов'язані з позбавленням волі, у тому числі штраф, але штраф у розмірі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 1 ст. 362, ст. 363, ч. 1 ст. 363-1КК). Отже, виникає питання: а який сенс у тому, щоб у санкціях, які альтернативно не містять такого виду покарання як позбавлення волі, передбачати штраф у розмірі більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян? Більш того, така конструкція санкції суперечить положенням ст. 51 КК України, де в системі покарань, визначеній за принципом від менш суворого до більш суворого покарання, штраф перелічений в якості найменш суворого покарання. Тоді як з конструкції вищезазначених санкцій виходить, що саме це найменш суворе покарання робить діяння злочином, а не кримінальним проступком.

Але таких прикладів у Кодексі досить багато. Всього у КК України міститься 32 складів злочинів, де в санкціях передбачений штраф у розмірі до чотирьох тисяч і 15 складів – до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (всього 47

складів) при відсутності альтернативно визначеного покарання у виді позбавлення волі. Така ситуація діяння, що фактично є кримінальними проступками, штучно перетворює у нетяжкі злочини. У цьому зв'язку вважаємо за необхідне здійснити вдосконалення санкцій Особливої частини КК України таким чином, щоб якщо в них альтернативно передбачені види покарань, не пов'язані з позбавленням волі, то і розмір штрафу у таких санкціях не повинен бути більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

На сьогодні в Особливій частині КК України міститься 123 складів кримінальних проступків, а саме: у Розділі I – немає, у Розділі II – 8, у Розділі III – 1, у Розділі IV – 2, у Розділі V – 22, у Розділі VI – 8, у Розділі VII – 4, у Розділі VIII – 9, у Розділі IX – 1, у Розділі X – 3, у Розділі XI – 11, у Розділі XII – 7, у Розділі XIII – 5, у Розділі XIV – 3, у Розділі XV – 18, у Розділі XVI – немає, у Розділі XVII – 2, у Розділі XVIII – 16, у Розділі XIX – 2, у Розділі XX – 1, у тому числі: 112 – самостійних складів кримінальних проступків та 11 – кваліфікованих складів. А могло б таких складів бути значно більше, якщо б санкції вищезначених складів нетяжких злочинів, що містять види покарань, які не пов'язані з позбавленням волі, не містили розмір штрафу до чотирьох або п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Склади самостійних кримінальних проступків зазвичай передбачаються у частинах перших відповідних статей Особливої частини КК України. В деяких випадках ознаки самостійних складів кримінальних проступків можуть міститися також в інших частинах відповідних статей. Зокрема, самостійні склади кримінальних проступків мають місце у частинах 1 і 2 ст. 125, частинах 1 і 2 ст. 159-1, частинах 1 і 2 ст. 171, частинах 1 і 2 ст. 337, частинах 1 і 2 ст. 351, частинах 1 і 3 ст. 357, частинах 1, 2 і 4 ст. 358, частинах 1 і 2 ст. 387, частинах 1 і 2 ст. 389 КК.

При класифікації складів кримінальних проступків за ступенем суспільної небезпечності неможливо виокремити так звані «привілейовані склади», оскільки за своєю суттю всі склади кримінальних проступків матимуть привілейоване значення серед складів кримінальних правопорушень. При цьому мають місце кваліфіковані склади кримінальних проступків, які передбачаються у частинах других відповідних статей (ч. 2 ст. 154, ч. 2 ст. 164, ч. 2 ст. 165, ч. 2 ст. 173, ч. 2 ст. 192, ч. 2 ст. 286-1, ч. 2 ст. 343, ч. 2 ст. 397) або у частинах третіх, коли попередні дві частини містять самостійні склади кримінальних проступків (ч. 3 ст. 159-1, ч. 3 ст. 171), чи кваліфікуючі ознаки передбачені до самостійного складу кримінального проступку, ознаки якого визначені у частині 2 відповідної статті (ч. 3 ст. 387 КК). Особливо кваліфікуючі ознаки автоматично переводять той чи інший кримінальний проступок до категорії злочинів за рахунок передбачення у санкції відповідної частини статті покарання або у виді позбавлення волі, або у виді штрафу у розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Одержано 12.03.2021